

dammer" schrijft: „Want het is een plebejische trek, telkens te herinneren aan den prijs, dien een voorwerp van waarde je gekost heeft. Een trek, die dus allerminst past bij de figuur van Minister Van Karnebeek“.

We zouden haast zeggen: dat kan Prof. Kernkamp niet meenen.

Van die woorden moet hij nu reeds spijt hebben.

Want als men bedenkt, dat die prijs kan bestaan in het bloed van de zonen van ons land, dan is het niet meer dan natuurlijk, dat men daarvoor een oogenblik terugdeinst.

De Duitse Verkiezingen.

Zooals men weet hebben de Duitse verkiezingen een gevoelige slag toegebracht aan de heet-hoofden, zooval van links als van rechtsch.

Dat is voor Duitschland een felicitatie waard.

Overigens is het moeilijk voor mannen van een politieke denkrichting als de onze eenige gevoelens van blijdschap over deze verkiezingen te openbaren.

Doch, het is van groot gewicht, dat de buitenlandsche politiek geen verandering zal ondergaan, welk ministerie er ook optreedt.

President Ebert heeft met de verschillende partij-leiders gesproken.

Het schijnt, dat de socialisten, hoewel thans de sterkste partij in het parlement, ook nu weer met de „burgerlijke“ partijen niet willen samenwerken in één Kabinet.

Uit de uitnodiging van Ebert tot Dr Stresmann gericht, om een Kabinet saam te stellen, laat zich dat genoegzaam afleiden.

Intusschen moet Dr Stresmann voor de eer hebben bedankt en geadviseerd hebben een kabinetformateur te kiezen buiten het tegenwoordige ministerie.

Dit advies — of dit werkelijk verstrekt en gevolgd is, zal hij de verschijning van ons blad allicht bekend zijn — getuigt tenminste van zelfkennis.

Want of Dr Stresmann voor zulk een opdracht voldoende vertrouwen bezit bij de verschillende partijen valt te betwijfelen.

Mogelijk draait het weer op Marx uit.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Van en over Boeken.

(Slot.)

Na de bespreking van de voornaamste eigenschappen van 't werk van Ds H. J. Heynes, zooals die blijken uit zijn schetsenbundels „Bij ons in Noord-Holland“ en „Noord-Hollandse mensen en dingen“, handelen we thans over den roman, die tot dit 20e eeuwshumoristisch realisme behoort, „Kinderen Noord-Hollands“¹⁾.

Het zal den lezer niet moeilijk vallen, de eigenschappen, waarvan we spraken, in dit boek te herkennen: ook hier weer die moraliserende critiek, in de vormen van goeden spot en bijtend sarcasme, met alles wat daar tusschen ligt; ook hier weer die eigenaardige stijl, met z'n wondere wendingen en rake typeeringen. Het onderwerp ook van dit boek is de beschouwing van menschen en dingen „bij ons“ in Noordholland, maar nu in geregeld verhaalverband, met bepaalde, telkens terugkerende figuren als handelende personen. En de toestanden en verhoudingen, die aan de orde komen, zijn in wezen dezelfde als die van de vorige bundels, maar nu in een bepaalde omgeving geconcentreerd.

Kinderen Noord-Hollands is dus een roman.

Het voordeel van deze vorm-verandering is aanstonds duidelijk. De lezer heeft veel meer vaste punten, omdat hij karakters leert kennen, niet meer met abstracte wezen te maken heeft, maar met levende menschen, die hij voor z'n geestesoog ziet, zelfs in hun lichamelijke gestalte. Juist omdat we al lezende ons verplaatsen naar de omgeving, waarover we lezen, heeft het verhaal boven de algemeene beschouwing voor, dat er veel meer perspectief is en de ontleding van 't denken en doen der menschen veel gemakkelijker verstaan wordt. Daarom zijn verhalen als „De Familie Kegge“, en „De Familie Stastok“ uit de Camera veel beter, zelfs tot in kleine bijzonderheden, ons bekend, dan b.v. schetsen als „De Huurkoetsier“, „De Schippersknecht“; omdat we Oom Stastok en den heer Kegge kennen, een voorstelling van ze hebben, hebben we de typen van den conservatief en den parvenu in de Camera veel beter begrepen, dan die van den barbiere en den boer, die in algemeene trekken zijn geschetst.

Dat voordeel nu bemerken we ook ten aanzien van Heynes' werk. Duidelijker dan uit allerlei karakterteekeningen en daarbij gemaakte opmerkingen, kennen we den Noordhollander, zooals Heynes ons dien wil doen zien, aan den persoon van Jan Janszoon Lam. Het beeld van den glupperig-lieven „Vader“ (in „Bij ons in N. H.“) is scherp genoeg, maar veel meer belijnd nog is het in Siert, den zoon van Jan Lam, omdat het tegen een bepaalden, ons bekend geworden achtergrond staat; de verhou-

dingen in het Noordhollandsch gezin kwamen in allerlei trekken van de verschillende schetsen uit, maar veel doorzichtiger zijn ze in de teekening van het gezin Lam, omdat we daarvan de leden kennen en ons voorstellen. En in geen van de stukken uit de vorige boeken is het verkeerde in den noordhollandschen geest zoo fel-belicht op den voorgrond gekomen als hier in Gzoon, den religieus en ethisch „verlichte“.

De omzetting van den vorm van Heynes' beschouwen komt alzoo ten goede aan het resultaat van dat beschouwen, het beeld van het Noordhollandsche leven. Daarmee is volstrekt niet gezegd, dat de schetsenbundels in het weergeven daarvan niet zijn geslaagd. We zagen in het vorige artikel juist het omgekeerde. Maar de verhaalvorm brengt meer relief, omdat er meer schakeering is en meer lijn; de indruk dien de lezer krijgt is scherper, omdat hij veel gemakkelijker en meer geleidelijk ontstaat.

Evenwel, de andere vorm brengt in de wijze van mededeelen ook een ander element. De conceptie der stof wordt daardoor een factor van betekenis. In de schetsen is geen onderling verband en dus is er ook geen sprake van verbinding der deelen; in een verhaal daarentegen is zulks de hoofdzaak wat betreft den vorm. En aan die hoofdzaak nu legt het soort van Heynes' werk eigenaardige moeilijkheden in den weg. Beschouwen, typeeren is de bedoeling en uit daartoe geschikte elementen moet dan het verhaal worden opgebouwd. Dus is er niet een groei van beneden af, maar een samenvoegen van verschillende wel bij elkaar passende, maar niet tezamen ontwikkelde bestanddeelen. En de verbinding van die deelen tot één geheel moet dan altijd ietwat opzettelijk geschieden. Als we De Familie Kegge conceptief bezien, dus als geheel, bemerken we, dat toevalligheden steeds de schakels zijn, die de gebeurtenissen samenbrengen, en dat kan wel niet anders, wijl deze te ver uiteenliggen, om regelmatig in elkaar over te gaan. Toevalligheden of, anders, opzettelijkheden zijn dus de noodzakelijke consequenties van zulk een verhaal-opzet.

Dat nu geldt ook van „Kinderen Noord-Hollands“. Men lette maar eens op de historie van Sijtje Lamsdochter en Kees van moeder Marrie, men volgde de ontwikkeling van het verhaal eens van die hoofdlijn uit — dan ziet men het duidelijk. Bezie eens het optreden van de familie Lassenius of de misrekening van Jan Lam ter zake van z'n pachtsom in hun plaats in het verhaal — dan blijkt, wat we bedoelen.

Doet dit nu af aan de waarde van het boek?

M.i. stellig niet, en dat om twee redenen. Ten eerste moet het zwaartepunt van een boek als dit liggen in het effect der deelen, niet in den gang van het geheel. 't Is hier niet te doen om het gebeuren als zoodanig, maar om wat daar omheen ligt, om menschen en toestanden, die door dat gebeuren op den voorgrond komen. Hoe dat optreden ontstaat en geschiedt is van ondergeschikte betekenis. In de Familie Kegge gaat het om de voorstelling van een parvenu, van een sluw klaplooper, van de onervarenheid der jeugd, de gehechtheid der kinderliefde, de diepte van ondersmaat en om vele abstracties meer, en het verhaal zelf, de verbinding van deze niet samenhangende elementen, is bijzaak. Zoo is het precies met dit boek. De auteur wil vertellen van „verlichte“ bekrompenheid, grof materialisme, sociale misstanden, ethische en religieuze verwatering, maar ook van goedmoedige vreugde, landelijken eenvoud, nuchteren werkelijkheidszin, sobere levenswijze — en dat alles, wat de hoofdzaak is, voegt hij samen in een verhalend verband. Zijn thema is „bij ons in Noord-Holland“ en dat komt op elke bladzijde voortreffelijk uit, is begin en eindpunt van het verhaal. Veeleer dus dan de conceptie der stof te misprijzen, moeten we haar waardeeren, als precies juist voor het doel, dat de auteur beoogt.

En ten tweede neemt de stijl, die in dit boek geheel gelijk is aan dien der vorige bundels, elke oneffenheid in de compositie weg, door kostelijk-humoristische overgangen, luchtig-geestige wendingen, scherp-gepunte verbanden. Geen oogenblik heeft men hinder van den grilligen gang van het verhaal, omdat het doel niet ligt in de verte, maar altijd is de plaats waar men zich bevindt.

't Is dan ook een lust dit boek te lezen, juist om den opzet en de daarmee verband houdende conceptie. En meer dan vele psycho-analytische romans, welke gebeuren volkomen geleidelijk zich ontwikkelt, laat het den indruk na, dien het geven wil. Aan frissche boeken als Heynes' „Kinderen Noord-Hollands“ hebben we in onzen tijd van psycho-pathologische literatuur dringend behoefte.

Naast dit beschouwende verhaal van den predikant, die zijn omgeving waarneemt en beschrijft, noemen we een tweede, in soort overeenkomstig boek, „Door Zon en Wind“ van R. J. de Stoppelaar²⁾.

Ook deze auteur is een predikant, die het leven rondom zijn huis en zijn dorp bekijkt en beschrijft, maar nu niet het leven van de menschen in hun

vele verhoudingen, maar van de bewoners der weiden, plassen, slooten, heesters. Met zeldzame kennis omtrent wat „kriebelt en wriemelt, reilt en zeilt“ in het water en op den grond, met groote liefde voor alles wat de levende natuur en schoonheid biedt, vertelt de Schrijver van z'n zwerftochten in stuif-sneeuw en zonnebrand, over wit-koppige golven en zilverig glanzende vlakheid. Opgewekt en fleurig, in een stijl, die geheel past bij de atmosfeer van z'n Friesche plassen en grienden, vertelt hij van alles wat hij ziet en weet, van z'n spreken met de menschen, die in deze heerlijkheid leven, zonder haar op te merken, z'n genieten in stille bewondering of blij enthousiasme. 't Best valt dit boek te vergelijken met de bundels van William Long, of die van Hijnans en Thijssen — en evenzeer als die een zeer gewenscht onderdeel vormen van onze literatuur, mogen we dit boek als een kunstproduct beschouwen. Meer dan één fragment is aan een schilderstuk van onze Hollandse natuur- en landschapschilders gelijk en een hoofdstuk als over den verkoop op de hoeve van Fetsje-moi is even fijn als de kopjes van Saksisch porcelein, die de Schrijver er koopt.

Maar in één opzicht worden we teleurgesteld. We zouden verwachten, dat een predikant, die zulk een open oog heeft voor het wonder en grootsche van de Scheping, juist in het kleine en fijne, roemen zou de grootheid en majesteit van Hem, die van deze mikrokosmos de wijze bouwmeester is. Daarvan echter merken we geen enkel spoor, wel stuiten we soms op profane uitdrukkingen en tekst-citaten. En een ziekenbezoek, als in het eerste hoofdstuk wordt verteld, is al even arm aan geestelijke diepte. Dit groote gemis doet voor ons gevoel schade aan een overigens fijn en goed geschreven boek als dit. In Heynes' werk voelen we door alles heen den orthodoxen predikant, den ambtsdrager, wiens levens- en menschenbeschouwing een achtergrond heeft. „Door Zon en Wind“, is blijkbaar het werk van een modern predikant, die de dingen ziet onder gansch ander aspect, in de straling van zomer-zonnelicht, maar niet in den glans van hemellicht.

C. T.

Correspondentie. Van een onzer lezers, die in Zuid-Afrika heeft gewoond, ontvang ik, naar aanleiding van m'n schrijven over oubaas Penning een brief, waarvan ik een gedeelte overneem ter rectificatie van wat ik schreef. „Mijn Zuidafrikaanse herinnering is“, zoo zegt de heer P. K., „dat „baas“ de aanspraak is van kaffer tot witmens, en dat „oubaas“ de eerbiedvolle aanspraak is van kaffer tot bejaard witmens. Een Afrikaander zegt „broer“ tegen zijn gelijke, „oom“ tegen zijn in leeftijd meer gevorderde, en „ou-broer“ tegen zijn wel wat ouderen gelijke. Ik herinner me niet, dat een boer tegen een anderen boer „oubaas“ zou zeggen.“

De lezers gelieven van deze opmerking van alléssins bevoegde zijde nota te nemen.

C. T.

Piet van Wijngaardt, door Alb. Plasschaert.

Bij den kunsthandel Gebr. Daalderop te Utrecht is een belangrijk boek uitgekomen over een onzer meest begaafde schilders van dezen tijd.

Er is alle zorg besteed om het boek zoo schoon mogelijk te maken. De lichtdrukken op Japans papier zijn dikwijls schilderachtig in de kleurgevoeligheid van wit en zwart, zoodat zij uitnemend benaderen het rijke kleurengamma, waarover deze schilder beschikt.

Het geheel is gedrukt op fraai oud-Hollandsch geschept papier. De luxe uitgave is gebonden in een stemmigen band van diepblauwe kleur.

Plasschaert schreef den tekst. Zijn verhandeling is wijsgeerig-aesthetisch. Met een deftige gesticatie zegt hij zijn zinnen, die Taciteusche-praegnant kernachtige gedachten geven over de hedendaagsche schilderkunst. Een groote verdienste van het werk is, dat het ons tegelijk een perspectiefisch inzicht geeft in den ontwikkelingsgang van de schilderkunst in de 19e eeuw. Critisch-oriënteerd belicht Plasschaert de tegenstellingen van de verschillende richtingen, de Allebeers, de Haagsche, de Amsterdamsche school, om het wezenlijke van de kunst van Van Wijngaardt zelf beter te doen uitkomen.

Het koloriet van dezen kunstenaar is zoo brillant en fonkelend, dat velen in hem slechts zien de rijke weelde van kleuren.

Plasschaert toont echter duidelijk aan, dat zijn landschappen, figuren en stillevens doortrokken zijn van een diep tragisch-romantischen geest.

Zoo is b.v. het landschap in het Frans Hals-museum geen lyrische uitdrukking van de natuur zooals Weissenbruch die geeft, noch een realistische weergave van buiten naar binnen, maar het is van groot psychisch gehalte. Achter de schuur rijst een boom bol, als ware dat bollend loof de kop van een sphinx. Het is mystisch en tegelijk dramatisch als de landschappen van Ruysdael.

Bij van Wijngaardt staan de voorwerpen niet meer in de ruimte, maar zij laten als het ware de ruimte uit zich uitgaan; de ruimte zelf is verinnerlijkt. Zoo zet zich in het portret van den slapenden boer het sobere zweoegende zieleleven van de figuur voort in het enge vertrek.

In het stilleven met de peren van de collectie Beffie is een groote verstilde, dramatische stemming, zooals wij die vinden in de werken van den Byzantijnsch-bezielde Rus Javlenski.

¹⁾ Evenals de andere bundels uitgave van W. ten Have, Amsterdam.

²⁾ Uitgevers Maatsch. Hagu, Den Haag.

De gro-
sueuwlar-
toonen k-
gaardt is-
is van de
Van Go-
zouden
geringe. E
populair
Op de

In de
Cultuur
Hieds rang
Abram en

Vra
blad"
del h-
16:34
verloof-
graving
denniss
An
leerd
tempel
schen
villige
zulk e
dat d-
verhaa
waar
sprak
wen, I
bedoel
van J
lyk be

Ik geloof
ziek laat
lang onder
in de kan
en hoeveel
en niet d
geijkt had
den man
voor het

Men ken
in „Het Al
tuur;

Amc
rilling
later
we he
of op
of Ja
te ben
blinde
vland
takelt.

Hij wijst
maar met
doch naar
gaan zoek

Nam
toestel
leit, d
aangaat
de ljd
peratu
nu st
latavi
heid
het bl
aan h
malari
gelijk
dagen

Indien d
der vlieg
der adv
winkel. M

In de

In
Haitje
van di
een
Christ
Dez
Zeko
Calvin
wereld
Maa
dit h
gratie
Inte
wel ze
ren, d
over
over
droeve
wereld
schen,
Gratie
bij na
verder
Nel
daan

woners der
et zeldzame
elt, reit en
met groote
en schoon-
werftochten
wit-koppige
l. Opgewekt
ij de atmos-
ienden, ver-
et, van z'n
heerlijkheid
genieten in
sme, 't Best
bundels van
t Thijssse
it onderdeel
ve dit boek
er dan één
i onze Hol-
rs gelijk en
op de hoere
kopjes van
s koopt.
leurgesteld,
edikant, die
wondere en
het kleine
en majesteit
wijze bouw-
geen enkel
drukkingen
als in het
even arm
is doel voor
fijn en goed
werk voelen
edikant, den
benbeschou-
en Wind",
n predikant,
aspect, in de
niet in den

chaert.

op te Utrecht
er een onzer
tijd.
zoo schoon
op Japansh
e kleurgevoel
ij uitnemend
aurover deze

d-Hollandsch
gebonden in
kleur.
verhandeling
ge geste zegt
ant kernach-
agsche schil-
het werk is,
inzicht geeft
lkerkunst in
belicht Plas-
verschillende
de Amster-
van de kunst
n. uitkomen.
s zóó brillant
chts zien de

aan, dat zijn
ortrokken zijn
teest.
Frans (Hale-
in de natuur
n realistische
maar het is
e schuur rijst
loof de kop
tegelijk dra-
rysdal.
werpen niet
als het ware
e zelf is ver-
ret van den
de zieleleven
rek.
de collectie
atische stem-
werken van
niski.

De groote werken, de Maaijer, de Jager in het sneeuwlandschap, het zelfportret in het landschap, toonen klaar, hoe zuiver Hollandsch Van Wijn-gaerd is en hoe hij in onzen tijd de voortzetting is van de Hollandsche schilderkunst op zijn best. Van Gogh wilde, dat zijn werken onder het volk zouden komen, ook in de woningen van den geringe. Het boek van Van Wijn-gaerd moest ook populair kunnen zijn.

Op de hoogten echter moet het eenzaam wezen.

L.

PERS-SCHOUW.

Hiel's houwoffer.

In het „Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur“ vraagt een inzender naar de beteekenis van Hiel's ramp, toen hij Jericho bouwde „op“ zijn zonen Abiram en Segub. Ziehier vraag en antwoord:

Vraag. In het laatste nummer van het „Weekblad“ schrijft de heer Vriezen in de rubriek „in het heilige land“ dat Hiel die volgens 1 Kon. 16:34 Jericho herbouwde, tot straf zijn zonen verloor. Lijkt u dit niet in verband met de opgravingen en latere gebruiken, een ongepaste modernisering?

Antwoord. De opgravingen hebben ons geleerd dat oudtijds bij de stichting van steden, tempels of den bouw van bruggen dikwijls menschenoffers werden gebracht om het gebouw te bevestigen. En in 1 Kon. 16:34 is ongetwijfeld zulk een „houwoffer“ bedoeld. Maar waar is ook dat de Oudtestamentische schrijver die ons dat verhaal mededeelt, stellig zinspeelt op Jozua 6:26, waar Jozua, die Jericho verwoestte, den vloek uitsprak over den man die deze stad zou herbouwen. En nu Hiel het, volgens 1 Kon. 16 toch deed, bedoelt de schrijver ongetwijfeld dat de vloek van Jozua als straf over Hiel komt. Waarschijnlijk heeft Vriezen dat bedoeld.

Ik geloof niet, dat de exegese, die de beide kinderen ziek laat worden en aan die ziekte laat sterven, nog lang onder ons voorstanders vinden zal. Indien ze niet in de kantieeringen stond (maar hoe oud zijn die en hoeveel meer hebben wij na dien tijd gevonden?) en niet de traditie het ziekte-verhaal min of meer gegijst had, zou men misschien vreemd aankijken tegen den man, die deze „oplossing“ van het tekstverhaal voor het eerst opdischte.

Amok.

Men kent de amokmakers in Indië. G. Royer schrijft in „Het Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur“:

Amok! Begrijpelijkwijze voelen we een koude rilling langs onzen rug gaan en denken we er later dikwijls in stille oogenblikken aan terug, als we het verhaal hooren hoe op een volle markt of op een druk begane weg een Maleier of Atjeher of Javaan, aan wien voordien niets bijzonders te bemerken was, plotseling zijn kapes trekt en, in blinde woede om zich heen slaand, vriend en vijand, familie en vreemde aanrandt, heerlijk toe-keelt, dikwijls doodelijk verwondt.

Hij wijst er verder op, dat men tegenwoordig niet maar met een kogel den amokmaker onschadelijk maakt, doch naar de oorzaak dezer psychische infectie is gaan zoeken:

Naar de oorzaak van deze acute verwardheids-toestand zoekende werd men getroffen door het feit, dat eenzijdig de lijdende zelf of zijn familie aangaf, dat koorts voorafgegaan was, anderzijds de lijdende bij opname of kort daarna duidelijk temperatuursverhoging bleek te vertoonen. Toen men nu stelselmatig bij alle in het Doorgangshuis te Batavia binnengebrachte amokmakers of in verwardheid verkeerende patienten dadelijk bij binnenkomst het bloed onderzocht, kwam het merkwaardige feit aan het licht, dat een overgroot deel van hen met malaria-parasieten geïnfecteerd bleek. Een onmiddellijk ingestelde flinke chininekuur deed in enkele dagen alle verschijnselen wijken.

Indien de naam Beelzebub werkelijk beteekent: god der vliegen, alias: der muskieten, is voor liefhebbers der adventistische exegese hier weer werk aan den winkel. Maar voorloopig doe ik nog niet mee.

„De gemeene gratie.“

In de „Utr. K.b.“ schrijft Dr J. C. Rullmann:

In „Op den Utdijk“ van 6 Dec. l.l. schrijft Prof. Haitjema, dat Dr Kuypers, door zijn ontwikkeling van de leer der gemeene gratie, tegen wil en dank een proces van acute verwerejdlijking van het Christendom mede in gang zette.

Deze zware beschuldiging dunkt ons onwaar. Zeker is het onloochenbaar, dat er in sommige Calvinistische kringen een proces van acute verwerejdlijking valt waar te nemen.

Maar we weigeren vooralnog te gelooven, dat dit het gevolg zou zijn van Kuypers gemeene gratie-leer.

Integendeel, we meenen de kaart van het land wel zóó goed te kennen, dat we durven verzeke- ren, dat de menschen, die bij Kuypers drie Deelen over de Gemeene Gratie zijn groot gebracht, zich over de verwerejdlijking in onze kringen diep bedroeven; maar dat het „seigneurale“, oftewel verwerejdlijkte calvinisme gevonden wordt bij men- schen, die nooit een oog in Kuypers „Gemeene Gratie“ hebben geslagen, en deze leer, die ze alleen bij name kennen, slechts misbruiken tot hun eigen verderf.

Niet zooals de Antinomianen ten allen tijde ge- daan hebben met Paulus' leer van de genade.

Toch mogen we daarom niet zeggen, dat de apostel Paulus, door zijn ontwikkeling van de leer der genade, tegen wil en dank zorgeloze en god- delooze menschen heeft gemaakt.

Jammer, dat men zulke dingen nu nog moet zeggen!

Over de gemeene gratie is niet alleen Prof. Haitjema een weinig in de war. Ook het weekblad „De Gere- formeerde Kerk“, dat anders de dingen niet met kwink- slagen afhandelt, is dezen keer op zeer eigenaardige wijze losgekomen tegen de gemeene gratie. Het begint zóó:

De heer J. v. Z. te C. heeft een gesprek gehad met een niet Confessionneel, maar wel Gerefor- meerden broeder over de Overheid en hare roeping. Bedoelde broeder vroeg hem om allereerst deze vraag te willen beantwoorden, want daarvan hing alles af: behoort de overheid tot het terrein der bijzondere genade of der gemeene gratie?

Antwoord. Onze atlas is zeker wat oud. Ten- minste dat „terrein“ van hoe noemt die zegsman 't ook weer...? de gemeene gratie! is daarop nog in het geheel niet te vinden. En wij vinden ook geen wille plek, waarop wij vermoeden, dat die naam kan worden ingevuld. Er wordt verteld, dat er een ontdekkingsreiziger geweest is, die veel in vroeger onbekende streken heeft rondgezwoven, en die beweert ook ergens dat „terrein van de gemeene gratie“ te hebben ontdekt.

Nu zijn er oudtijds ook reeds reizigers geweest, die ergens op onze aarde inderdaad een terrein gevonden hebben, dat van hen den naam heeft ontvangen van het „terrein van het natuurlijke leven“. Op dat terrein werd gegeten en gedronken, handel gedreven en gearbeid voor het dagelijksch brood, en ook de landerigeering werd daar be- oelend. Maar hoewel op dit terrein dus uitsluitend wereldsche en tijdelijke dingen werden afgedaan, was dit toch opmerkelijk, dat volgens eenparig getuigenis van al die oude reizigers (en 't waren eerwaardige en waarheidslievende menschen!) het woord van den grooten Koning daar niet was uitgesloten.

Maar het blad kan toch weten, dat die atlas voor den dag gehaald is niet door den reiziger, die de gemeene gratie heeft beleiden, doch alleen door diens criti- cus. Is dit nu op de dingen ingaan?

Vervolgens schrijft het blad:

Op de vraag, of op dit terrein dan precies de- zelfde Koning regeerde als op de andere terreinen, die op de landkaart dezer wereld zijn te vinden, konden die goede oude reizigers dan ook het an- woord bekomen: ja zeker, dezelfde koning, en hier geldt ook precies dezelfde wet. Het eenige onder- scheid is, dat de koning, over dat terrein, een aparte kroon draagt. 't Is eenigzins te ver- gelijken, zeiden ze, met wat de geschiedenis vertelt van keizer Karel V. Die Karel was even zóó goed Keizer van Duitschland als Heer der Nederlanden. Maar met de Nederlanden ging hij veel vriend- schappelijker om; tenminste in zijn goeden tijd, dan met de anderen. Als hij onder de Nederlanden was, dan was hij Nederlander mee, at en dronk met hen en verkeerde met hen als vriend; in Spanje daarentegen had hij de hooge manieren van een Spanjaard, en daar was hij niet zóó gemakkelijk genakbaar. Nu, iets dergelijks was 't nu op die twee terreinen, waarvan wij spreken. Op het terrein van het natuurlijke leven is de Koning geheel en al Koning; op het terrein, dat het genade- koninkrijk heet, daar is Hij ook wel Koning, maar veel meer Broeder onder de broeders. Want hij schaaamt zich niet zondaren Zijn broeders te no- men. Maar hoedanig dat verschil ook zijn moge, overal, op elk van beide terreinen geldt toch het Woord van dien Koning en kan 't alleen goed gaan, als alles daarnaar gericht wordt. Natuurlijk niet zóó, dat wat thuis behoort op het ene terrein gerust met paard en wagen naar het andere terrein mag worden overgesleept; neen, dat zou zijn in strijd met de ordinantie van den Koning! Maar wel zóó, dat in Zijn Woord evengoed geleerd wordt hoe het op het ééne terrein als hoe het op het andere moet toegaan. Voor elk terrein bevat dus dat Woord des Konings ordinantien.

Maar nu is het toch wel vreemd, dat de atlas, die eerst in den ban gedaan werd (geheel onnodig, omdat hij niet gebruikt werd) thans door het blad zelf op tafel gelegd wordt. Wij moeten zelfs naar Nederland en naar Spanje toe. En wie spreekt hier van twee terreinen? Wie spreekt van de mogelijkheid, om met paard en wagen een vrachtkar van het ene naar het andere terrein te slepen? Tenslotte lezen we:

Wij waren dien ouden reizigers recht dankbaar voor al die inlichtingen, maar wij vroegen hem: neemt 't ons niet kwalijk, achtbare heeren, mis- schien is 't heel dom of dwars wat wij nu willen vragen, maar wij leven in zóo'n raren tijd. Nu hebben wij in de laatste dagen gehoord van een nieuwen ontdekkingsreiziger, die ook alles heeft afgereisd. En die hield nu maar stijf en strak vol: daar was toch een terrein (hij was er blijkbaar zelf geweest of er langs heen gekomen), dat óók heette: „het terrein der gemeene gratie“, en op dat terrein had het woord van dien Koning geen volstrekt gezag. Reizigers, die er door- reisden, waren voor zich zelf wel vrij om zich, ook daar, naar het woord van den Koning te richten. Maar dat was dan een private geoor- zaamheid; publiek gezag had dat woord daar niet. Nu, die oude reizigers zetten toen groote oogen en ze hoorden naar op, toen wij hun dat vertelden. Ze keken, ernstig en nadenkend het hoofd schud- dende, vóór zich. Eindelijk nam er één van hen het woord en zei: ja, hoor eens, ik weet één land, waar dat woord van onzen Koning in 't ge- heel niet erkend wordt. Maar daar zijn wij nooit geweest. En gelukkig niet! Want dat land draagt den naam van „Het land der buitenste duisternis“, en nog veel meer vreeselijke namen. Allen, die in dat land wonen, weigeren het gezag van den grootsten Koning te erkennen; dat komt, omdat zij met lijf en ziel aan een anderen koning toebehooren, wiens naam is Diabolos.

„Maar“, zoo ging de oude man, na eenig na- denken, voort: „ook dát kan dat land of terrein niet wezen, waarvan zij zeiden, dat het woord van den Koning daar niet zou gelden. Want een oude vriend van den Koning, die veel van zulke zaken afwist, omdat de Koning hem zelf in zijn kabinet had onderwezen, heeft eenmaal zich dit woord laten ontvallen: „zoo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar; bedde ik mij in de hel, Gij zijt daar“. En al- gemeen wordt verzekerd, dat die koning van dat Rijk der „buitenste duisternis“, waarvan wij nu spreken, niet alleen tegen Zijn wil, al des Grooten Konings bevelen moet volbrengen, maar dat die groote Koning hem ook eenmaal geducht zal straffen, omdat hij die gehoorzaam- heid niet gewillig en niet van harte heeft betoond.“

We zullen maar niet meer zeggen: „Bedde ik mij in de hel“...; maar als de sjeod nu al gelijk staat met het rijk der buitenste duisternis, dan zouden we met dit blad eerst eens moeten praten over de exegese in 't algemeen, voordat we over de exegese van die zeer vele bijbel- plaatsen kunnen beginnen, waarop Dr A. Kuypers o.m. ook het leerstuk der gemeene gratie grondde.

K. S.

BOEKBESPREKING.

We ontvingen ter aankondiging den „Christelijk Literaire Scheurkalender“, samengesteld door Arie Post en P. J. Risseuw, ontworpen door D. Ger- retsen, uitgegeven door „Neerlandia“ te Arnhem.

De kalender bestaat uit 12 maandbladen, verschil- lend gekleurde chablone op crèmen ondergrond, artis- tiek uitgevoerd. In 't midden van elk blad is het por- tret van een onzer christelijke schrijvers gerepro- duceerd, rechts daarvan staan eenige biografische en bibliografische gegevens, links de maandkalender, ter- wijl over de volle breedte van het blad aan de onder- zijde eenig citaat gegeven wordt uit het werk van den afgebeelden auteur. Op deze wijze zijn genoemd: S. Ufers, G. Sevensma-Thommen (m.i. was wel typoe- render citaat uit haar mooie boeken te geven geweest), G. Schrijver, H. J. Heynes, Meyr, van Hoogstraten—Schoch, Seerp Anema, Joli, Breevoort, W. G. v. d. Hulst, Geraert van Snyldesteyn, J. L. F. de Liefde, J. M. Westenbrink—Wirtz, P. Keuning.

De kalender verdient zeker onze belangstelling.

C. T.

Elize Knüttel—Fahius, „Onder de Koren- maat“.

Uitg. Maatsch. voor goede en goedkoopse lectuur, Amsterdam—Sloterdijk.

Bij het lezen van dit boek dacht ik telkens aan „onze“ Nelly Has. Om meer dan ééne reden. Neen — zóó goed als deze beheerscht Mevr. Knüttel de taal niet. Maar er is wel overeenstemming in voorstellings- wijze. En er is tegelijk sterke overeenstemming naar den inhoud. Vooral juist met het boek „Levensvroude“ van onze schrijfster toen ze reeds Nelly van Dijk—Has heette. En wanneer dit laatste boek nu dat van Mevrouw Knüttel geschreven was, zouden we kunnen denken aan een christelijke bewerking van „Onder de Koren- maat“. Ja — en toch ook weer niet, want Has' boek is veel beter, ook als roman.

Ook in het boek van Mevr. Knüttel is 't echter een meisje, dat overal, waar ze komt, zonnenschijn brengt. En „domoortje“ wordt tenslotte, na een (in dergelijke levens vanzelfsprekende „mislukte“; versta me wel- ik bedoel „vanzelfsprekend“ voor het huidige genre van moderne romanschrijfsters) liefde, zoiets van wel- doenster der menschheid.

Doordien achter dit alles evenwel geen sterker drij- ving staat dan gewoon natuurlijke „goede“ eigenschap- pen en medelijden met den mensch; doordien plichts- besef en naastenliefde de eenige „hogere“ motieven zijn, krijgt dit boek voor den christen iets arms.

O zeker, er is wel christendom; immers feltje, de domineesvrouw, zingt versjes van Gezelle. En we leeren „dat ondanks bekommernis, te leven toch ge- lukkig is, voor wie aandachtig luistrend is, boven zijn pijn...“.

En het boek eindigt met de troost van Henriette Roland Holst:

Zij zijn de overwinnenden, de sterken, die hun nest in den boom van groot verdriet, verlatende, met uitgespreide vlerken wegwijken naar een klaar en ver verschiep.

Mooi gezegd! Maar onmogelijk voor een arm sterve- ling, die zich niet schijn niet tevreden kan stellen en van „de eenige troost“ niet weien wil.

En waar deze tendenz in het boek toch moet ver- werkt worden, krijgt het geheel van de karakterteek- ning iets buitengewoon slaps. We lezen wel dat er een keer in dit leven komt, maar we begrijpen niet waar- door. Ook al verstaan we, waarom de schrijfster voor een goed einde aan haar verhaal het noodig heeft.

Boeken als dit boek konden gerust ongedrukt blijven. Ze zijn niet positief slecht. Ze helpen jonge menschen misschien zelfs in hun pogen om „opofferend“ te leven. En als zoodanig kunnen ze voor onze moderne jeugd goed zijn. Maar die jeugd zal telkens weer leeren, dat 't in de practijk niet maar zóó gaat, als 't ging in dit boek.

En voor onze christelijke gezinnen hebben we héél veel, dat onelindig beter is.

Voor ons is dit boek in elk opzicht zonder eenige beteekenis.

En als ontspannings-lectuur, en als tendenz-verhaal, en als karakterteekening.

J. W.